Kolokační faux amis

Aleš Klégr, Pavlína Šaldová

1. Úvod

Přestože zájem o kolokace neustále roste, existují dva aspekty, které, jak se zdá, jsou dosud poněkud opomíjeny: mezijazykové srovnávání kolokací a s tím spojená, i když poměrně okrajová otázka kolokačních faux amis neboli „zrádných" kolokací.

Je přitom zjevné, že význam kontrastivní analýzy kolokací nevyhnutelně poroste v souvislosti s větším uplatněním paralelních korpusů v cizojazyčné výuce (zvláště angličtiny) a překladové lexikografii. První pokusy zmapovat česko-anglické kolokace pocházejí ze začátku devadesátých let (Klégr et al. 1991, 1994), poslední z nich je novějšího data a využívá již korpusová data (Klégr et al. 2005). Práce na těchto kolokačních slovnících ukázala mezi jiným dva problémy: výběr kolokací do hesel a problém ekvivalence. Otázka kritérií výběru (syntagmatických) kolokací při zařazování do hesel se objevuje již v monolingvních kolokačních slovnících. Zabývá se jí např. Nuccoriniová (2003), když rozebírá rysy několika kolokačních slovníků z hlediska souladu mezi deklarovanou metodologií a cíli na jedné straně a úspěšností realizace na straně druhé. Vedle závěru, že tyto slovníky jsou „nesmírně cenným nástrojem" pro pokročilé uživatele, zároveň zjišťuje, že lingvistické vymezení a klasifikace „kolokací" v kombinaci s terminologickými nejasnostmi představují zásadní problém, který se nevyhnutelně promítá do výběru i způsobu zpracování záhlaví i jejich kolokátů.

2. Kolokace jako lexikografické faux amis

Zdá se tedy, že mezi mnoha problémy, s nimiž se kolokační slovníky potýkají, je stanovení kritérií výběru kolokací zvláště obtížné a činí tak z kolokací skutečné „faux amis" lexikografa. V zásadě se při výběru kolokací, které budou zařazeny do hesel, nabízejí tyto možnosti:

1) kolokace typické, resp. kolokace v užším slova smyslu (klasickými příklady v angličtině jsou *heavy smoker, rancid butter*),

2) nejfrekventovanější kolokace (získané z korpusových dat),
3) statisticky významné kolokace (získané srovnáním souvýskytu dvou slov v korpusu s náhodným výskytem pomocí sofistikované metodologie),
4) kognitivní kolokace (tzn. kolokace vymezující nocionálně pojatou kombinatoriku klíčového slova),
5) kolokace v celém rozsahu.

Každá z těchto možností má svoje úskalí. Typické kolokace, přestože jsou z hlediska výuky cizímu jazyku užitečné vzhledem k jejich jazykové specifičnosti (podobně jako idiomy), jsou mezi kolokacemi daného slova poměrně vzácné. Navíc rozhodnutí, které kolokace jsou ještě typické a které nikoli, jsou nutně arbitrární. U nejfrekventovanějších kolokací je naopak běžné, že jsou pro dané slovo většinou nejméně příznačné. Kolokace, které jsou z pohledu překladatele nebo učitele skutečně „zajímavé", se v souboru obvykle vyskytují s četností dvě nebo jedna. Statisticky významné kolokace (srov. Sinclair et al. 2004) jsou podobně jako typické kolokace poměrně řídké a heslo složené pouze z nich by pro uživatele nebylo příliš informačně přínosné. Kognitivní kolokace obyčejně neodrážejí faktický výskyt v korpusu/jazyce, ale subjektivní představy mluvčích, a navíc jejich vymezení bude podobně jako u typických kolokací problematické a arbitrární. Konečně uvádět v plném rozsahu kolokace daného slova, které se vyskytly v korpusu, by zabralo příliš mnoho místa a pro uživatele by bylo matoucí (počet kolokací pro jedno slovo jde většinou do stovek).

Existují různé návrhy, jak problém výběru relevantních kolokačních paradigmat řešit. Mezi tyto přístupy patří např. „word association norms" (Church et al. 1990), „lexical profiles" (Stubbs 2002) nebo „word sketches" (Kilgariff 2002). Slovní „normy", „profily" či „portréty" slov jsou zjevně motivovány lexikografickými potřebami. Například „portrét" slova (vycházející z jeho frekvence a ranku) charakterizuje Kilgariff jako „souhrn zajímavých kolokací a gramatických konstrukcí, v nichž se slovo vyskytuje, automaticky generovaný z rozsáhlého korpusu za účelem usnadnit lexikografovi vytvoření přesného slovníkového hesla pro dané slovo"[1]. Podobně motivovaný přístup, ovšem se zřetelem na dvojjazyčný slovník, popisuje Klégr (2005). Zkoumá způsob, jak úsporně popsat kolokační paradigma slova pro potřeby kontrastivní analýzy s možností lexikografického využití. Analýza vychází z kompletního souboru kolokací daného slova, a to kolokací konkrétního strukturního typu (sloveso-předmět s klíčovým slovem ve funkci předmětu) získaných ze srovnatelného korpusu anglického a českého. Soubor slovesných kolokátů anglického klíčového slova a jeho českého ekvivalentu je rozdělen do sémanticky vymezených skupin (synonym/antonym/hyponym) s cílem zmapovat široce pojaté, ale jasně rozlišitelné vztahy mezi klíčovým slovem a kolokátem. Tímto postupem byl soubor všech slovesných kolokátů – přes 200 lemmat pro anglické i české klíčové slovo – zredukován na 19 skupin/vztahů v angličtině a 30 v češtině. Počet a typ výsledných skupin/vztahů (a jejich distribuce) pak umožnily srovnat kvantitativní a kvalitativní podobnosti a odlišnosti kolokačních paradigmat anglického klíčového slova a jeho českého ekvivalentu.

Práce na česko-anglickém kolokačním slovníku a kontrastivní analýza kolokací přirozeně vedou k otázkám ekvivalence a přeložitelnosti kolokací. Většina kolokací má relativně bezproblémové ekvivalenty, alespoň v případě česko-anglických kolokací typu substantivum-sloveso, které byly zkoumány a shromážděny pro slovník. Při jejich překladu/tvoření lze využít „lexikálně-syntaktického kalkování" (Winford 2003, 68). Vedle toho se ovšem vyskytují případy, kdy překlad klíčového slova a jeho kolokátu do cílového jazyka může narazit na nečekané těžkosti, a to u slov, která jsou zřejmými ekvivalenty, avšak jejich subkaterigorizační či kolokační vlastnosti se liší (např. do španělštiny kalkované *correr para mayor* – „to run for mayor", označované jako „loan translation", Romaine 1995, 58). Analogií s jednoslovnými lexikálními „faux amis" zde označujeme tyto případy jako „kolokační faux amis" a pokusíme se o jejich stručný popis a rozbor.

3. Vztah kolokace a faux ami

Než přistoupíme k jejich popisu, je třeba říci několik slov úvodem o faux amis. Termín *faux ami*, zrádné slovo (anglické ekvivalenty jsou „false friend" nebo „false cognate", což je méně výstižné pojmenování, protože ne všechna zrádná slova jsou etymologicky příbuzná), se v angličtině často užívá v kontextu osvojování cizích jazyků „pro slovo, které má podobný původ a celkový vzhled jako slovo v jiném jazyce, takže studenti se mylně domnívají, že obě tato slova mají stejné významy a užití, např. anglické *deceive*, podvést, a francouzské *décevoir*, zklamat"[2] (McArthur 1996). Tato podobnost často ústí v chyby interferenčního typu, jak prokazují analýzy chyb. Veisbergs (1996) rozlišuje tři typy faux amis: vlastní zrádná slova (etymologická), náhodná neboli neetymologická zrádná slova, a konečně „pseudozrádná" slova (jedno ze slov dané dvojice v příslušném jazyce fakticky neexistuje a bylo vytvořeno nerodilým mluvčím analogií se slovem v jeho mateřském jazyce, např. místo anglického *automation* slovo *automatization*, utvořené českými mluvčími podle *automatizace* v češtině). Veisbergs dále rozděluje zrádná slova na úplná či absolutní (monosémická slova s odlišným významem), částečná (polysémní slova lišící se alespoň v jednom významu) a volně řečeno konotativní (rozdíly mezi nimi jsou v sémantickém rozsahu, stylu, frekvenci užívání, kolokabilitě, příp. temporální charakteristice). Při srovnávání angličtiny a francouzštiny rozděluje Sheen (1996) vlastní zrádná slova na dvě skupiny, lexikální faux amis (absolutní, tzn. sémanticky disjunktní, a částečná, jedno sémanticky inkluduje druhé, nebo se dvojice překrývá alespoň v jednom z významů) a gramatická faux amis (odlišnosti se týkají např. počitatelnosti – nepočitatelnosti u substantiv, slovně druhových rozdílů, např. *tentative* ve funkci adjektiva v angličtině a substantiva ve francouzštině; může jít o odlišnosti syntaktické atd.), vykazující „strukturní asymetrie mezi výchozím a cílovým jazykem" (srov. Dagut 1978, který mluví o „syntactic voids or lacunas"). Někdy je rozlišována ještě další kategorie, „polozrádná" příbuzná slova, která je možno přeložit obdobným slovem v druhém jazyce, ale pouze za zvláštních okolností (příkladem je české *realizovat*, kterému většinou odpovídá anglické *implement* nebo *carry out*, pouze v některých kontextech, např. v lingvistice, anglické *realize*).

Faux amis se rovněž stala předmětem zkoumání v souvislosti s využíváním mnohojazyčných korpusů ve výuce a výzkumu a při hledání softwarových lexikografických nástrojů, které by je dokázaly identifikovat. Tomu odpovídá i větší důraz na strukturní vlastnosti při jejich definování (Oaks et al. 2000, 32): „dvojice slov, každé v jiném jazyce, která se podobají co do skladby grafémů, ale nejsou si podobná významem, např. francouzské *attend* odpovídá v angličtině *wait for*, nikoliv *attend*".[3] Termín faux amis se běžně chápe jako mezijazykový pojem pro jednotlivá slova. Nicméně někdy se s ním rovněž setkáváme jako s označením pro vnitrojazykové dublety, tzn. varianty téhož slova v jednom jazyce – např. anglické *costume/custom* – přejaté z jednoho zdroje, která mohou být podobná tvarově/hláskově, ale liší se významem. Jiné užití termínu *faux amis* v rámci jednoho jazyka se objevuje u Crystala (1995), který při popisu diachronních posunů mezi starou a moderní angličtinou na rovině lexikální upozorňuje na „slova, která vypadají známě, ale jejichž význam v moderní angličtině je jiný"[4]. Uvádí mj. slova jako *wif* (které na rozdíl od moderního *wife* znamená jakákoli žena, vdaná či svobodná), *fugol* (odpovídající modernímu *fowl*, ovšem s významem jakýkoli pták, nejen domácí), *sona* (s významem „immediately" nikoli „in a little while", jaký má novoanglické *soon*) a konstatuje, že „Při překladu ze staré angličtiny jde o ‚zrádná slova'"[5]. Konečně za zvláštní typ synchronních vnitrojazykových faux amis lze považovat tzv. „confusibles" či „confusables", poloodborné označení pro slova snadno vzájemně zaměnitelná, např. anglické *affect-effect* nebo *luxuriant-luxurious* (McArthur; srov. český termín *paronymum*).

Oproti tomu pojem kolokace se téměř výhradně užívá ve vztahu k jednomu jazyku, přestože překladatelská a pedagogická praxe jasně ukazuje, že problematika kolokací je také významným mezijazykovým jevem. Vzhledem k těžkostem, které má student angličtiny, chce-li „v cizím jazyce vytvořit a používat správné, příznačné, obvyklé nebo ustálené kolokace, zejména pokud jednotky, které se nabízejí, jsou si významově blízké (např. *large, big, great...*) nebo formálně podobné (např. *electric, electrical...*)"[6] (Lipka 2002), představují kolokace očividně bohatý zdroj chyb v cílovém jazyce – nemluvě o mnoha dalších případech, jakou jsou terminologická sousloví např. v lingvistice (anglické „subject complement" a jeho formální, nikoli však obsahový protějšek v češtině, „doplněk podmětu"; Dušková 1999, 213). Lze říci, že mezi lexikálními faux amis a kolokacemi existují některé zajímavé paralely. Faux amis je původně pojem pro jednoslovné výrazy (příbuzné či nepříbuzné, odlišné sémanticky a/nebo gramaticky) ve dvou či více jazycích, který se teprve následně začal užívat pro slova v jednom jazyce z pohledu diachronního (Crystalovy staro- a novoanglické faux amis), nebo synchronního (dublety a paronyma). Pojem kolokace vznikl pro textově-systémová spojení slov uvnitř jednoho jazyka, nicméně se osvěd-

čuje jako důležitý koncept z hlediska překladového a výukového, tedy v mezijazykových vztazích, a má tedy všechny předpoklady pro to, zahrnovat také faux amis (sémantické a gramatické).

4. Kolokační faux amis

Co dělá z kolokací faux amis a co mají „zrádné" kolokace společného s lexikálními faux amis? Odpověď zní: Je to skutečnost, že vyvolávají klamný dojem, že jejich význam a gramatické vlastnosti jsou shodné jako u jejich protějšků v cílovém jazyce. Lexikální faux amis jsou založené na předpokladu: jestliže slovo ve výchozím jazyce a slovo v cílovém jazyce vypadá stejně, budou obě slova znamenat totéž (a chovat se stejně). Předpoklad, který zakládá kolokační faux amis, zní: jestliže klíčové slovo a jeho kolokát ve výchozím jazyce jsou přeloženy jejich standardními ekvivalenty v cílovém jazyce, bude mít vzniklé syntagma stejný význam jako výchozí kolokace. V obou případech je předpoklad mylný: ani podobnost u faux amis, ani použití standardních (slovníkových) ekvivalentů při překladu konstitutentů kolokace ve výchozím jazyce nezaručuje ekvivalenci. Termín *kolokační faux amis* tak označuje případy, kdy oproti očekávání nelze výchozí kolokaci doslovně přeložit standardními ekvivalenty do cílového jazyka.

Na rozdíl od lexikálních faux amis většina kolokací (tedy i mezijazykových) představuje syntagmatické textové jednotky, které vznikají za specifických okolností překladu, a jen část z nich jsou systémové lexikální jednotky, které lze najít ve slovníku. Tento fakt umožňuje hodnotit kolokace z hlediska překladu. Při zkoumání ekvivalence na rovině vyšší než slovní tak Bakerová (1992) skutečně vyjmenovává pět druhů úskalí a problémů spojených s kolokacemi při překladu (vliv syntaktické struktury výchozího textu, chybná interpretace významu kolokace ve výchozím textu, tenze mezi přesností a přirozeností překladu kolokací, kulturně podmíněné kolokace a příznakové kolokace ve výchozím textu). Také při sestavování česko-anglického slovníku kolokací typu sloveso-substantivum se objevily české kolokace, které podobně jako jednoslovné faux amis neměly bezproblémové standardní protějšky, tj. bylo třeba volit jiné lexikální nebo gramatické ekvivalenty. Soupis těchto případů nebyl proveden, pouze byl shromážděn malý vzorek „zrádných" kolokací pro předběžnou sondu, aby bylo možno stanovit jejich možné typy. Klasifikace se zaměřuje především na spojení sloveso-substantivum (typu V-O, S-V). Ukázalo se nadto, že slovníkový materiál je relativně chudý na „zrádné" kolokace. V rozporu s tvrzeními, že „kolokace a kolokační lexikální volba jsou zcela podmíněny lexikálně... a jako takové je nutno se je naučit zpaměti"[7] (srov. Heid 1994), bylo zjištěno, že většina kolokací je determinována sémanticky a umožňuje doslovný překlad, zatímco nepředvídatelné kolokace tvoří výraznou menšinu. Obecně se tyto obtížné případy nacházely na systémovém konci kolokačního kontinua a velmi často zahrnovaly idiomatizovaná spojení (kolokační frazémy) s přeneseným významem.

Ukázalo se, že většinu kolokačních faux amis lze pokrýt třemi klasickými postupy nepřímého překladu, které popisují Vinay-Darbelnet (1958/1995). Jsou to gramatická transpozice, lexikální modulace a adaptace. Transpozice „představuje nahrazení gramatické konstrukce výchozího jazyka jiným typem struktury v jazyce cílovém"[8], modulace (neboli lexikální transpozice), „vyžaduje změnu lexikálních prvků"[9] (Pinchuck 1977; Shuttleworth et al. 1997). Adaptace je založena na analogické aproximaci a často zahrnuje jak transpozici, tak modulaci (např. záměna termínu *cricket* výrazem *Tour de France* při překladu z angličtiny do francouzštiny). Všechny tři postupy mohou být obligatorní nebo fakultativní (obligatorní, tzn. fixní překlady jsou nejdůležitějším prostředkem), všechny tři se mohou prolínat. V závislosti na okolnostech může být nezbytné užít další postupy. Vzhledem k tomu, že mezijazykové syntagmatické kolokace fungují jako textové, resp. překladové jednotky, jevilo se jako vhodné označit „zrádné" kolokace podle překladových metod, kterými je dosahována překladová ekvivalence, spíše než vycházet z klasifikací jednoslovných faux amis. Vznikla tak překladová klasifikace (založená zejména na kolokacích typu sloveso-substantivum) postihující tři základní typy kolokačních faux amis (KFA): transpoziční KFA, modulační KFA a adaptační KFA.

4.1. Transpoziční KFA

Transpoziční KFA vyžadují gramatický posun mezi výchozí kolokací a jejím cílovým ekvivalentem (beze změny denotativního významu). Na základě typů transpozic uváděných Pinchuckovou (ibid.) je možno rozlišit kolokační faux amis, které vyžadují **slovnědruhový posun** (*třít bídu* „be poor/destitute": n>adj & lexikální sloveso>spona; *fenka se hárá* „a bitch is on heat": V>Vcop-PrP); **jednotkový posun** (záměna fráze za slovo, klauze za slovo atd. – *srdce vynechává* „heart beats irregularly": V>V-Adv); **strukturní posun** (změna ve slovosledu, syntaktické funkci atd. – *inspect a school* „provest inspekci ve škole": v > nv; n> PrP; O > Adv; *polít si kabát (vínem)* „spill (wine) on (one's) coat": O><Adv; *precede/follow an event* „předcházet události", oproti „následovat po události": O>O/O > Adv; *kručet v břiše* „stomach rumbles": Adv>S) a **interní posun** (změna v gramatické kategorii: *prolomit ledy* „break the ice": hromadné sg tantum>sg (nepočitelné sb z počitatelného); *obrůst listím* "come into leaf": pl>sg; *probíhat za zavřenými dveřmi* „go on behind closed doors": plurale tantum se singulárovým významem v češtině > plurál v angličtině). Často dochází ke kombinaci různých druhů transpozice.

4.2. Modulační KFA

Modulační KFA vyžadují lexikální obměnu: jeden nebo oba konstituenty výchozí kolokace se překládají slovem, které není jejich standardním, tj. slovníkovým lexikálním ekvivalentem (pokud nejde o kolokační frazém), nýbrž jeho synonymem, antonymem, (ko)hyponymem atd. Může to být způsobeno odlišným kolokačním paradigmatem klíčových konstituentů ve výchozím a cílovém jazyce, zvl.

u částečných synonym (*big, large, great*). Jako příklad lze uvést následující spojení (modulované položky jsou podtrženy): *vymknout si nohu* (= foot) „sprain, turn, twist (one's) ankle"; *protancovat boty* (= shoes) „dance the soles off"; *vraštit čelo* (= forehead) „knit (one's) brows", příp. „frown"; *vykročit pravou* (= right) *nohou* „put (one's) best foot forward"; *vstát levou* (= left) *nohou napřed* „start out on the wrong foot". K modulaci dochází v případech metaforických a metonymických posunů, které se objevily pouze v jednom (výchozím) jazyce: *číst při svíčce* (= candle) "read by candlelight"; *chodit na piano/do piana* (= go to piano) „take/have piano lessons" (v tomto případě dochází i ke změně gramatické kategorie); *vrátit, obrátit čas* (= time) „turn the clock back". Zvláštní situace nastává, když výchozí konstituent nemá lexikální protějšek v cílovém jazyce. Jestliže tato lexikální lakuna vznikla proto, že referent, ačkoli existuje v cílovém jazyce, nebyl lexikálně pojmenován, je možno ji řešit pomocí velmi volné modulace (např. metaforou, metonymií nebo synekdochou): *shut out the opponent* "nedovolit soupeři skórovat"; *tongues wag* „rozpovídat se" (např. *Occasionally he went over to see Bob. Their tongues would wag far into the night.*).

4.3. Adaptační KFA

Adaptační KFA se objevují v případě lexikální lakuny, která vznikla proto, že denotát se v kontextu cílového jazyka nevyskytuje (lakuny podmíněné odlišným prostředím a kulturou). Překlad kolokace pak bude řešen způsobem, který nespoléhá na „existenci strukturních a konceptuálních paralel mezi výchozím a cílovým jazykem"[10]. Jinými slovy používá se „pokud situace, na níž se ve výchozím jazyce odkazuje, v cílovém jazyce neexistuje, či pokud nemá stejnou relevanci nebo konotace"[11] (Shuttleworth et al. 1997, 4). Jelikož adaptační KFA nezbytně vyžadují zásadní přeformulování, je možné na ně pohlížet jako na extrémní formu modulace. Není snadné je najít a navíc rozdíl mezi modulací a adaptací je často obtížné stanovit: *reconstitute dried milk* „rozmíchat/rozpustit (sušené) mléko ve vodě"; *být solí v očích* (*komu*) „be a thorn in (sb's) flesh/side".

4.4. Jiné KFA

Mezi okrajové typy kolokačních faux amis (tzn. bez standardních ekvivalentů některého konstituentu v cílovém jazyce), na které lze teoreticky narazit, byť vzácně, je možno řadit **vypůjčkové KFA**, kdy konstituent kolokace v cílovém jazyce představuje výpůjčku z výchozí kolokace (v případě kulturní lakuny apod.: *„to lob a ball* „lobovat míč"; *to lobby a congress/parliament* „lob(b)ovat kongres/sněmovnu"; *to chat on the Internet* „chatovat na internetu"; *upgrade a computer* „apgrejdovat počítač"), nebo **kalkové KFA**, které odpovídají Veisbergsovým „pseudozrádným" slovům, tzn. kolokace v cílovém jazyce, které vznikly napodobením kolokace výchozí (překlady vytvořené pod tlakem originálu; viz Bakerová 1992). Protože takovéto kolokace nejsou v cílovém jazyce běžné (nebo v něm vůbec neexistují, viz Romaine 1995), budou rodilému mluvčímu připadat nezvyklé nebo nepřirozené, např. spojení „cvičený lachtan/medvěd" přeložené do angličtiny jako *trained seal/bear* (místo správného „performing seal/bear").

Vedle těchto (v užším smyslu) překladových typů kolokačních faux amis není těžké si představit další typy kolokačních nekorelací vyvolaných působením dalších faktorů „zrádnosti", např. konotativní, stylistické a pragmatické KFA, příp. příznakové (viz Bakerová 1992). V těchto případech půjde o kolokace, jejichž ekvivalenty v cílovém jazyce se budou lišit v některé z uvedených dimenzí, např. české „bourat maso" (řeznický profesní slang) překládané jako *carve up meat* nebo *bone meat*, tedy stylově neutrálními spojeními místo profesních výrazů.

5. Závěr

Zavedení pojmu *kolokační faux ami* a poukaz na paralely mezi jednoslovnými lexikálními faux amis a mezijazykovými zrádnými kolokacemi si klade za cíl ukázat dvě věci. Z praktického hlediska představují kolokační faux amis pro lexikografii, překlad, cizojazyčnou výuku, analýzu chyb aj. užitečný pojem, který upozorňuje, že faux amis neexistují jen na úrovni slov. Z teoretického hlediska nastolení kolokačních faux amis jako translatologického problému podtrhuje potřebu zkoumat překladovou ekvivalenci především na rovině syntagmatických jednotek coby základních stavebních kamenů při vytváření textu. Ačkoli předložené třídění kolokačních faux amis na transpoziční, modulační a adaptační je velmi hrubé a neúplné, může posloužit jako východisko pro zevrubnější a jemnější analýzu zrádných kolokací a hledání jejich ekvivalentů. Ukazuje také, že na rozdíl od zrádných slov tvoří kolokační faux amis dynamické celky, které je mnohem těžší identifikovat, popsat a vyložit.

Literatura

Baker M., 1992, *In Other Words. A Coursebook on Translation.* Routledge, London/New York.

Church K. W., P. Hanks, 1990, Word Association Norms, Mutual Information, and Lexicography. *Computational Linguistics,* 16 (1), 22–29.

Crystal D., 1995, *The Cambridge Encyclopedia of the English Language.* Cambridge University Press, Cambridge.

Český národní korpus – SYN2000, 2000. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z World Wide Web: <http://ucnk.ff.cuni.cz> <http://ucnk.ff.cuni.cz>.

Dagut M., 1978, *Hebrew-English Translation: A Linguistic Analysis of some Semantic Problems.* University of Haifa, Haifa.

Dušková L., 1999, *Studies in the English Language II.* Karolinum, Praha.

Heid U., 1994, On Ways Words Work Together – Topics in Lexical Combinatorics. In *Euralex 1994 Proceedings,* Vrije Universiteit, Amsterdam, 226–257.

Kilgarriff A., D. Tugwell, 2001, WORD SKETCH: Extraction and Display of Significant Collocations for Lexicography <http://www.lexmasterclass.com/people/Publications/2001-KilgTugwell-ACLcollos-Sketches.pdf>. In *Proceedings ACL workshop* COLLOCATION*: Computational Extraction, Analysis and Exploitation,* ACL, Toulouse, 32–38.

Kilgarriff A., see <<http://www.itri.brighton.ac.uk/~Adam.Kilgarriff/wordsketches.html>> (last modified 2002).

Klégr A., 2005, Sadness/smutek: a comparison of the verbal collocates. In *Patterns. A Festschrift for Libuše Dušková,* eds. J. Čermák et al., UK v Praze, Praha.

Klégr A., N. Hronková, Z. Hron, 1991, *Znáte anglická slovesa? Česko-anglický slovník nejužívanějších spojení podstatných jmen se slovesy.* Státní pedagogické nakladatelství, Praha.

Klégr A., N. Hronková, 1994, *Znáte anglická přídavná jména? Česko-anglický slovník spojení podstatných jmen s přídavnými jmény.* Leda, Praha.

Klégr A., P. Key, N. Hronková, 2005, *Česko-anglický slovník spojení: podstatné jméno a sloveso / Czech-English combinatory dictionary: noun and verb.* Karolinum, Praha.

Lipka L., 2002, *English Lexicology.* Günter Narr Verlag, Tübingen.

Nuccorini S., 2003, Towards an 'ideal' Dictionary of English Collocations. In *A Practical Guide to Lexicography,* ed. P. van Sterkenburg, John Benjamins, Amsterdam/Philadephia.

Oaks M., T. McEnery, 2000, Bilingual text alignment – an overview. In *Multilingual Corpora in Teaching and Research,* eds. S. P. Botley, A. M. McEnery, A. Wilson, Rodopi BV Publishers.

Oxford Companion to the English Language. Abridged edition, 1996. Ed. T. McArthur, Oxford University Press, Oxford.

Pinchuck I., 1977, *Scientific and Technical Translation.* André Deutsch, London.

Romaine S., 1995, *Bilingualism.* Blackwell Publishing, Oxford UK/Cambridge USA.

Sheen R., 1996, *English faux amis for francophones learning English, English and French Language Resources.* Volterre Fr <http://www.wfi.fr/volterre/sheen.html>.

Shuttleworth M., M. Cowie, 1997, *Dictionary of Translation Studies.* St. Jerome, Manchester.

Sinclair John M., S. Jones, R. Daley, 2004, *English Collocation Studies: The OSTI Report.* Continuum, London-New York.

Stubbs M., 2002, *Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics.* Blackwell Publishing, Oxford UK/Cambridge USA.

Veisbergs A., 1996, False Friends Dictionaries: A Tool for Translator or Learners or Both. In *Euralex 1996 Proceedings.* Göteborg University, Department of Swedish, Göteborg, 627–634.

Vinay J.-P., J. Darbelnet, 1958/1995, *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation.* (Transl. J. C. Sager, M.-J. Hamel), John Benjamins, Amsterdam/Philadephia.

Winford D., 2003, *An Introduction to Contact Linguistics.* Blackwell Publishing, Oxford UK/Cambridge USA.

Poznámky

1. „summary of the interesting collocations and grammatical patterns a word occurs in, produced automatically from a large corpus, designed to help a lexicographer produce an accurate dictionary entry for the word"
2. "for a word that has the same origin and general appearance as a word in another language, so that learners mistakenly assume that both have the same meanings and uses: English *deceive* to trick, French *décevoir* to disappoint"
3. „pairs of words, one occurring in one language and one in another, which look alike, having very similar character structures, but are not similar in meaning. For example, *attend* in French means *wait for* in English rather than *attend*"
4. „words which look familiar, but whose meaning is different in Modern English"
5. „These are 'false friends', when translating out of Old English"
6. „to establish and use the correct, significant, habitual, or fixed collocations in a foreign language, especially if the items concerned are semantically very close (eg *large, big, great...*) or formally similar (eg *electric, electrical...*)"
7. „collocations and collocational choices are completely lexically determined... and thus need to be memorized"
8. „involves replacing a grammatical structure in the SL with one of a different type in the TL"
9. „entails a change in lexical elements"
10. „the existence of structural and conceptual parallels between SL and TL"
11. „when the situation referred to in ST does not exist in the target culture, or does not have the same relevance or connotations"